

**Міністерство освіти і науки України
Департамент науки і освіти
Харківської обласної державної адміністрації
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ХАРКІВСЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА
АКАДЕМІЯ»
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ**

**Робота над ансамблевим
виконавством на пісенному
репертуарі українських авторів**

Методичні настанови
для здобувачів другого освітнього рівня «магістр»

Харків
2021

УДК 378.016:784.9(072)

Р 58

Укладачі:

Цехмістро О. В. – кандидат мистецтвознавства, ст. викладач кафедри вокально-хорової підготовки вчителя Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради;

Смольнікова Н. Ф. – викладач кафедри вокально-хорової підготовки вчителя Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради;

Смородська М. М. – викладач кафедри вокально-хорової підготовки вчителя Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради;

Рецензенти:

Плаксіна О. Ф., заслужена артистка України, доцент кафедри вокально-хорової підготовки вчителя Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради;

Сліченко Л. М., вчитель музичного мистецтва закладу загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 2 селища Буди Харківської області.

Р 58 Робота над ансамблевим виконавством на пісенному репертуарі українських авторів: метод. настанови для здобувачів другого освітнього рівня «магістр» / укладачі : О. В. Цехмістро, Н. Ф. Смольнікова, М. М. Смородська; Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. – Харків, 2021. – 106 с. : нот.

Методичні настанови укладено відповідно до програмних вимог навчальної дисципліни «Ансамблеве виконавство з методикою» з метою вдосконалення професійної підготовки магістрів музичного мистецтва.

Настанови допоможуть магістрам у підготовці до занять з означеної дисципліни та сприятимуть поліпшенню їх навичок ансамблевого виконавства. У настановах розкрито прийоми роботи над ансамблевим виконавством творів пісенного репертуару в чинних мистецьких програмах для магістрів та ЗЗСО. Рекомендованим матеріалом можуть послуговуватися здобувачі з отриманням кваліфікації «магістр середньої освіти (музичне мистецтво), викладач (вчитель) музичного мистецтва, керівник ансамблів» для застосування на заняттях з дисципліни «Ансамблеве виконавство з методикою» та проведення позааудиторних заходів під час виробничої педагогічної практики й у майбутній професійній діяльності.

УДК 378.016:784.9(072)

*Затверджено на засіданні науково-методичної ради
Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради
Протокол № від 2021 р.*

© ХГПА, 2021
© О. В. Цехмістро,
Н. Ф. Смольнікова,
М. М. Смородська

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
Розділ 1. Дисципліна «Ансамблеве виконавство з методикою» в підготовці магістра музичного мистецтва	
1. 1. Специфіка викладання дисципліни «Ансамблеве виконавство з методикою» у процесі магістерської підготовки здобувачів вищої освіти.....	7
1. 2. Удосконалення навичок опанування українського пісенного репертуару на заняттях з ансамблевого виконавства.....	11
– <i>Свята Україна</i> . Муз. О. Воскобойнікової, сл. Г. Данильченко	11
– <i>Степом</i> . Муз. А. Пашкевича, сл. М. Негоди.....	14
– <i>Смайлик</i> . Муз. і сл. А. Кочетової.....	18
– <i>Це Новий рік</i> . Муз. і сл. П. Табакова.....	23
– <i>Не тополю високою</i> . Муз. В. Рурак, сл. Т. Шевченка.....	27
– <i>Зозуля</i> . Муз. М. Некрасова, сл. Є. Матюшенка.....	32
– <i>Лелеченьки</i> . Муз. О. Білаша, сл. Д. Павличка.....	36
– <i>Польова царівна</i> . Муз. В. Верменича, сл. М. Сома.....	39
– <i>Дикі гуси</i> . Муз. І. Поклада, сл. Ю. Рибчинського.....	43
Завдання для самостійного опрацювання	51
Розділ 2. Методичні настанови до роботи з вокальним ансамблем у ЗЗСО	
2.1. Особливості роботи з учнівським вокальним ансамблем.....	52
2.2. Оволодіння методами роботи з дитячим вокальним ансамблем.....	56
2.3. Методичні настанови до розучування пісень українських авторів із програмного репертуару ЗЗСО.....	64
– <i>Києве мій</i> . Муз. І. Шамо, сл. Д. Луценка.....	64
– <i>Ясени</i> . Муз. О. Білаша, сл. М. Ткача.....	68
– <i>Пісня на добро</i> . Муз. І. Карабиця, сл. Ю. Рибчинського....	72
– <i>Пісня про вчительку</i> . Муз. П. Майбороди, сл. О. Малишка...	77
– <i>Чорнобривці</i> . Муз. В. Верменича, сл. М. Сингаївського....	81

– <i>Україна</i> . Муз. і сл. Т. Петриненка.....	83
– <i>На долині туман</i> . Муз. Б. Буєвського, сл. В. Діденка.....	85
– <i>Прилетіла ластівка</i> . Муз. О. Білаша, сл. Т. Ткача.....	87
– <i>Під звуки вальсу</i> . Муз. і сл. А. Житкевича.....	89
– <i>Спасибі Вам, учителі</i> . Муз. Г. Струве, сл. В. Вікторова....	92
– <i>Три поради</i> . Муз. І. Шамо, сл. Ю. Рибчинського.....	95
Питання для перевірки знань	100
ПІСЛЯМОВА	101
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	103

ПЕРЕДМОВА

Питання професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва є актуальною освітньою проблемою, розв'язання якої актуалізовано у нормативних документах: Законів України: «Про освіту»; «Про вищу освіту»; Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року; концепціях: гуманітарного розвитку України та національно-патріотичного виховання до 2020 року; документах, пов'язаних із упровадженням Болонського процесу, що спрямований на побудову Європейського простору освіти [11-15]. Національною доктриною розвитку освіти України поставлено завдання постійного удосконалення педагогічного професіоналізму. Саме від духовно-моральних якостей майбутнього фахівця, життєвого оптимізму, високої культури, інтелігентності залежить формування в учнівській молоді прообразу ідеальної людини [8, с. 5-7].

Кваліфікація майбутнього вчителя музичного мистецтва є системою набутих знань, умінь і навичок, що реалізуються шляхом їх адаптації в освітній діяльності з учнями ЗЗСО. Національна культура, українська сучасна пісня є важливим чинником у музично-естетичній освіті та вихованні молоді, особливо в умовах сучасних геополітичних, суспільних та культурних змін в Україні.

Одним із першорядних питань професійної підготовки здобувачів мистецької освіти є – розробка якісної репертуарної

стратегії з ансамблевого виконавства, традиції та багаторічний досвід викладання якого є зокрема у Комунальному закладі «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. При доборі вокальних творів, здобувач має керуватися наступними принципами: актуальність і відповідність пісень програмовим вимогам; художня й виховна цінність музичних творів, врахування загальнокультурного, музичного, вокально-технічного, виконавського рівня виконавців; їх музично-естетичних уподобань; спрямованість підібраних творів на цільову аудиторію, а також брати до уваги психологічні чинники (психотипи учасників колективу, ступінь їхньої артистичної та пластичної обдарованості тощо) [5, с. 33-40].

Мета методичних настанов до підготовки магістрів із дисципліни «Ансамблеве виконавство з методикою» – надати методичні поради до розучування та виконання програмового пісенного репертуару та привернути увагу здобувачів освіти до кращих зразків скарбниці української естрадної музики.

Специфіка вокальної та вокально-хорової підготовки, роботи з вокальним ансамблем здобувачів вищої освіти, розглядалася в наукових і методичних працях багатьох дослідників, зокрема в роботах: В. Г. Антонюк, В. Л. Бриліної та Л. М. Ставінської, Л. М. Василенка, Л. Т. Данильченко, Л. Дмитрієва, Л. Прохорової, Ю. Є. Юцевича [1-6, 9, 10] та інших, але питання роботи з пісенним репертуаром українських

авторів на заняттях з дисципліни «Ансамблеве виконавство з методикою» ще потребує додаткового висвітлення.

Методичні настанови складаються з передмови, двох розділів, завдань для самостійного опрацювання, питань для перевірки знань, післямови та списку використаних джерел.

У першому розділі визначено специфіку викладання навчальної дисципліни «Ансамблеве виконавство з методикою» для здобувачів вищої освіти та надано методичні поради до вивчення пісень українських авторів із навчальним складом ансамблю.

Зміст другого розділу спрямовано на поліпшення якості виробничої практики здобувачів вищої освіти у ЗЗСО, містить нотний матеріал пісенних творів із методичними рекомендаціями до їх розучування.

Робота з настановами надасть можливість удосконалити вміння керувати дитячим або юнацьким вокальним ансамблем, містить рекомендації щодо добору пісенного репертуару та практичної роботи з ним, що допоможе магістрам у підготовці до занять з означеної дисципліни та сприятиме удосконаленню їх навичок ансамблевого виконавства.

Розділ 1. Дисципліна «Ансамблеве виконавство з методикою» в підготовці магістра музичного мистецтва

«Ансамблеве виконавство з методикою» є однією з вибіркових дисциплін у навчальній програмі професійної підготовки здобувачів II рівня вищої освіти. Дисципліна спрямована на підвищення рівня фахової компетентності майбутніх педагогів мистецького профілю та вирішення завдань виховання їх як творчих особистостей.

1.1. Специфіка викладання дисципліни «Ансамблеве виконавство з методикою» у процесі магістерської підготовки здобувачів вищої освіти

Одним із важливих завдань нині є формування у молоді мотивації до самоосвіти, саморозвитку, професійного вдосконалення. Кваліфікація магістра музичного мистецтва передбачає широку ерудицію, фундаментальність наукових і прикладних знань, володіння методологією науково-дослідницької діяльності, здатністю до професійного застосування у практиці сучасних інформаційних технологій, практичної педагогічної та мистецько-просвітницької діяльності [7, с. 6-9].

Здобувачі вищої освіти за результатом навчання у магістратурі повинні надбати певні професійні компетентності, зокрема:

– бути готовим до свідомої виконавської (вокально-хорової) та педагогічної діяльності як цілеспрямованого художньо-творчого процесу;

– сформувати власну виконавську манеру з урахуванням стилю та жанру вокально-ансамблевого твору, мати здатність до аналізу музично-естетичних стилів та напрямів, опанування нових явищ у музичному мистецтві;

– визначати методи втілення музичного образу; вміти переконливо вибудовувати концепцію та драматургію музичного твору, створювати власну інтерпретацію;

– вирішувати виконавські завдання, відтворювати емоційно-образний зміст музичного твору, створювати художній образ за допомогою комплексу музично-виражальних засобів;

– володіти музично-аналітичними навичками для жанрово-стильової та образно-емоційної складової музичного твору в процесі створення власних інтерпретацій;

– володіти вмінням застосовувати теоретичні знання та навички в практичній діяльності;

- бути здатним до інтегрування здобутих знань із проблем виконавства, теорії та історії музики, загальної музичної психології та педагогіки в професійній діяльності;

– бути здатним до адаптації та дій у новій ситуації, пов'язаній з роботою за фахом;

– вміти проектувати, планувати та проводити пошукові й розвідувальні роботи, здійснювати інформаційне, методичне забезпечення;

– мати вміння генерувати нові ідеї в музичній педагогіці та мистецтвознавстві [7, с. 6-9].

Музичні твори, з яких складається репертуар, мають бути різноманітними за формою, жанром, змістом, стилістикою, вони можуть належати до різних видів вокального мистецтва (класична естрада, джаз, рок, фольк тощо). Розмаїття репертуару має надати здобувачам вищої освіти можливість випробувати себе в різних вокальних манерах, стилях. Репертуар має відповідати певним критеріям – художня цінність, педагогічна доцільність, розвивальна спрямованість. Але головним джерелом у доборі репертуару має залишатися українська народна пісня чи високохудожні вокальні твори сучасних українських авторів. Саме на взірцях національної української музичної культури слід виховувати молодь.

Від художніх властивостей репертуару, його яскравості, ступеня сучасності залежить зацікавленість учасників ансамблю, а іноді навіть існування колективу. Із одного боку, репертуар має відповідати завданням вокально-художнього виховання ансамблю, а з іншого – бути доступним для конкретного колективу за технічно-виконавськими показниками та рівнем художнього узагальнення [2, с. 14-17].

Тільки належний рівень вокально-ансамблевих професійних якостей співаків надасть можливість подолати виконавсько-технічні складності творів:

- переважна більшість творів написана для три- або чотириголосного складу ансамблю;

- для наданих творів характерні такі елементи музичної виразності як складні акордові співзвуччя, хроматизми, тональні відхилення й модуляції, насичений синкопами ритм, досить рухливі темпи тощо.

Поступовим ускладненням репертуару обумовлюється вдосконалення професійної вокально-ансамблевої майстерності, націлюється увага здобувачів вищої освіти не тільки на техніку виконання, а й на розкриття змісту художнього образу. Збагаченню виконавського досвіду, оволодінню суто ансамблевими навичками та різними виконавськими прийомами, ознайомленню студентів з палітрою жанрів та стилів сприяє виконання творів різними складами ансамблю (дуетами, тріо, квартетами тощо). Систематизований добір різноманітного репертуару за принципом поступового ускладнення, що відповідає художньо-технічному рівню учасників вокального ансамблю, не тільки сприяє розвитку професійних ансамблевих навичок здобувачів вищої освіти, а й розширює їх музичний і

загальнокультурний світогляд, збагачує художню уяву, є одним із найкращих стимулів для самовдосконалення студентів.

1.2. Удосконалення навичок опрацювання українського пісенного репертуару на заняттях з ансамблевого виконавства

Однією з особливостей вокальної підготовки є особистий контакт педагога зі здобувачем освіти, оскільки є низка аспектів навчання, де потрібен слуховий сторонній контроль. Але, після отримання певного слухового досвіду та м'язових відчуттів, можлива й самостійна проробка не дуже складних вокальних творів сольо чи ансамблем.

«СВЯТА УКРАЇНА»

Музика О. Воскобойнікової Слова Г. Данильченка

Пісня написана 2014 р. і присвячена історичним подіям в Україні. Вперше виконана в квітні 2015 року вокальним ансамблем «Дихання» Харківської гуманітарно-педагогічної академії під інструментальний супровід фонограми «мінус 1» (аранжування С. Матвєєва).

Патріотична пісня урочистого піднесеного характеру для триголосого вокального ансамблю з інструментальним супроводом (фортепіано або фонограми «мінус 1»).

Тональність твору Сі бемоль мажор.

Твір написаний куплетною формою (заспів-приспів).

Діапазон соль – ре² (соль малої – ре другої октави).

Розмір 4/4.

Ступінь складності пісні вимагає від виконавців володіння певною вокальною технікою: широкі інтервальні стрибки, тональні відхилення, хроматизми, низька теситура заспіву, ритмічні труднощі (синкопи, тріолі). Для подолання вказаних труднощів потрібно використовувати спів у високій співацькій позиції, а саме, звуки у низькій теситурі або нижній звук стрибка співати з відчуттям підняття вгору верхнього неба, щік, на напівусмішці. Хроматизми з рухом униз треба співати з відчуттям вузьких інтервалів, тобто нижній звук проспівати наскільки можливо вище. Слід досягти гнучкого фразування, зв'язного звуковедіння (*legato*), насиченого, але не форсованого звучання; уникати підкреслення ненаголошених складів. Варто пам'ятати про прийом переносу приголосних звуків до наступного складу слова, що поліпшить звучання пісні на *legato*.

Стрибки на ч. 5 вниз, ч. 4 вгору, в. 6 вгору можна використати спів на склад «льо» поза темпоритму твору. Для вивчення ритмічного малюнку потрібно застосувати відплески у долоні із промовлянням тексту пісні. Для чіткого уявлення звуковисотності мелодії, у вокалізі рекомендуємо застосувати спів сольфеджіо (нотами з тактуванням), потім

на склад і у кінцевому варіанті з текстом, як запропоновано авторами.

СВЯТА УКРАЇНА

Слова Г. Данильченко

Музика О. Воскобойнікової

Вб F/A D7 Gm Gm/F Em7(b5) Вб Cm F7 Вб F/A

6 D7 Gm Gm/F Em7(b5) Вб Cm F7 Вб

І. Про

10 Вб Eb Cm D7 Gm Gm/F Em7(b5)

не - бо бла-кит не... по - ля__ та лі - си спі - ва-ють для те - бе си-
зій-дуть зі шля ху__ тво - ї__ во-ро - ги, хає віль-но ле-тять над то-
3. Зла - го - ди зер-на__ пло - ди__ при не-суть, бо ві - ра і прав-да на-

13 Cm F7 Вб Eb Cm D7 Gm Gm/F Em7(b5)

нів__ го-ло-си. Хай ли - не за об-рі - ї пі-сня тво-я, Свя - та У-кра-ї - на__
бо - ю пта-хи. Нат-хнен-ня да - є ме-ні ве-лич тво-я,
род__ наш ве-дуть до шас-тя, до сві-ту-це до-ля тво-я,

17 Вб Cm F7 Вб

__ ча - рів на__ сла - вет - на__ зем - ля! Зав

22 Вб D7 Gm Gm/F Em7(b5) Вб Cm F7

жди во-ле-люб-на, зав-жди мо-ло-да, хай ми-нуть те бе__ жур - ба__ та бі-да. Не

26 Вб D7 Gm Gm/F Em7(b5) Вб Cm F7

хай__ о-свя-тить-ся твій зо-ря-ний шлях, ма-ти мо я,__ свя - та У-кра-ї - на мо

30 1.2. Bb Bb 3. Bb Bb F/A D7 Gm Gm/F Em7(b5) Bb
 я! (2. Хай) я! А, а!

35 Cm F7 Bb F/A D7 Gm Gm/F Em7(b5) Bb Cm F7
 А, а!

«СТЕПОМ»

Музика А. Пашкевича

Слова М. Негоди

Першою виконавицею пісні Анатолія Пашкевича стала Народна артистка України Ольга Павловська в супроводі Черкаського народного хору (1969 рік). Твір набув широкої популярності та нині має безліч інтерпретацій. Серед виконавців: Софія Ротару, Раїса Кириченко, Таїсія Повалій, хор ім. Г. Верьовки. Використане аранжування пісні Данильченко Л. Т., яка за основу взяла версію вокального (мішаного) квінтету «Джерела», що також виконується *a cappella*, але в народній манері.

Тональність твору сі мінор – із модуляцією в до мінор. Діапазон соль–мі² (соль малої октави – мі другої октави).

Ця пісня передає журливий настрій матерів, що чекають своїх синів із війни. Досить складний для виконання твір, призначений для вокального квартету без інструментального супроводу (*a cappella*).

Потрібно звернути увагу на такі труднощі: чергування багатоголосого співу з унісоном, що вирішується завдяки урівноваженості звучання ансамблю та соліста (штучного ансамблю), складні акордові співзвуччя треба проробляти на співі по вертикалі, хроматизми можна вчити на склад *лю*, використовуючи метод абстрагування від тексту, концентруючи увагу на чистоті інтонування мелодії партії, різні види мінору (гармонічний, мелодичний), тональну модуляцію, широкі стрибки, самостійність ритмічних малюнків різних вокальних партій, розспіви, фермати. Для усунення складностей з виконанням ритму, рекомендуємо застосувати прийом ритмічного відплескування у долоні по партіям, а потім разом. Важливо досягти досконалого ансамблевого строю, стійкого інтонування перехідних звуків, ланцюгового дихання, гнучкого фразування, динамічного й ритмічного балансу між партіями, що виконують та супроводжують мелодію. Пісня присвячена подіям Другої світової війни, але у зв'язку з подіями останніх років в Україні, її звучання особливо є актуальним і нині. Рекомендується до виступів під час заходів, присвячених Дням пам'яті та примирення (8 травня), захисника України (14 жовтня), збройних сил України (6 грудня), а також у концертах, присвячених самотності української культури.

СТЕПОМ

(за версією ансамблю "Джерела")

Слова М. Негоди

Музика А. Пашкевича

Soprano

А... Сте-пом, сте-пом

Alto

9

ішли у бій сол - да - ти, сте - пом, сте - пом, об - рій за - тяг - ло Ма - ти,

16

ло ма - ти, ста - ла ко - ло ха - ти, а на - вкруг в ди - му се - ло, в ди - му се -

23

Сте - пом, сте - пом, роз - гу - лись гар - ма - ти, сте - пом, сте - пом, кле - кіт на - ро - ста

ло. А... а

31

Сте - пом, сте - пом, на - да - ють сол - да - ти. а нав - круг шум - лять жи -

38

та. Сте-пом, сте-пом, по-рос-ли бе-

45

-різ - ки, сте-пом, сте-пом, сон-це роз-ли - лось. Сте-пом, сте-пом

52

ста-ли о - бе - ліс - ки, а нав - круг роз - лив ко - лос. А...

Сте-пом, сте-пом

60

Ма - ти,

лю-дям жи - то - жа - ти, сте-пом, сте-пом, даль мах-ли кри - лом!

67

ма - ти жде сво - го сол - да - та, а сол - дат спить

72

віч - ним спом. Сте - пом, сте - пом, сте - пом...

«СМАЙЛИК»

Музика і слова А. Кочетової

Виконання оригінальної версії твору належить його автору – українській поп-співачці Еріці (справжнє ім'я – Анастасія Кочетова). Радісна за характером естрадна пісня для соліста й двоголосого вокального ансамблю з супроводом. Загальний діапазон твору складає: сі-до#², тобто теситура в цілому зручна для виконання.

Тональні модуляції (вступ, заспів, приспів і кода звучать у різних тональностях), складний ритмічний малюнок (використовуємо прийоми відплескування ритму у долоні, спів на слог для концентрування уваги саме на інтонаційно-ритмічній основі твору) та інтонаційні стрибки в сольній партії (потрібно виконувати в єдиній співацькій позиції (прийом переносу звучання голосу з одного регістру в інший); звучання ансамблевих партій у деяких епізодах чистими квартами та квінтами складають виконавські труднощі (використовуємо прийом співу партій по вертикалі поза ритмом). Проте переважне звучання ансамблевих партій паралельними терціями дещо полегшує вивчення цієї пісні.

Одночасність звучання різних текстів із різною ритмікою (рівна та синкопована) можна досягти, використовуючи прийом роботи над чітким ритмічним виконанням, застосовуючи відплеск у долоні з одночасним промовленням тексту.

Цікаво, що авторка за інтонаційну основу взяла мотив, схожий на відому пісню улюбленої молоддю групи «Бітлс». Ця тема варіантно змінюючись продовж пісні, повторюється кілька разів у різних тональностях.

Твір має й інтонаційні складності для виконання. Саме дисонансні співзвуччя у малу та велику секунди (див. 14 такт) і далі. Для точного інтонування цих співзвуч у ансамблі, слід орієнтуватися на дуже «гострий» звук, можливо із застосуванням на склад «лю» для «звуження» звуку. Також інтонаційною складністю є тональні зміни. Досить часто застосований стрибок на ч. 5 вгору.

Пісня написана для триголосного жіночого ансамблю, наповнена життєрадісним змістом, спрямована на юнацьку аудиторію слухачів. В тексті застосовані сленгові вирази; джазового колориту надає спів на склади: «на-на», «уа-па-па-па». Виконання пісні буде доречним під час будь-яких заходів розважального характеру, особливо пов'язаних із молодіжною тематикою.

СМАЙЛИК

Слова і музика А. Кочетової (Еріка)

Choir

На на на на на на на на на на на на на на на на на

5

1. Я так люб-лю теп-лий ві-
2. Так я люб-лю, щоб я-скра

на на на на на на

8

- тер, він флір ту - с так грай-ли-во... Ме-не за-хо-ти - ли ці но-
во... не - бо про - ме-нем сві-ти-ло... Знов за-хо-пи - ли...

12

- ти. Ба-чиш, я... та-ка щас-ли-ва... До-зво-ля-ю сон-цю пле-чі ці-лу-ва-ти.

Уа-па - па - па, уа - па - па - па,

16

Ці-луй!... Го-ді че-ка - ти!...

уа - па - па - па, уа - па - па - па - па - па - па - па! Сон-це в мо-їх до-

20

лю-нях і в те-ле - фо - ні тво-я всміх-не-ть-ся ес-е-мес-ка. Смай-лик ма-лю-ю

24

Сон-це в мо-їх до-
 то-ву, все бу-де кльо-во, і світ нав-ко-ло ус-міх-неть-ся! Сон-це в мо-їх до-

28

ло-нях і в те я-фо-ні тво-я всміх-неть-ся ес-е-мес-ка. Смай-лик ма-лю-ю
 ло-нях і в те-ле-фо-ні тво-я всміх-неть-ся ес-е-мес-ка. Смай-лик ма-лю-ю

32

зно-ву, все бу-де кльо-во, і світ нав-ко-ло ус-міх-неть-ся!
 то-ву, все бу-де кльо-во, і світ нав-ко-ло ус-міх-неть-ся! На на на на на

36

на на

40

Сон-це в мо-їх до-ло-нях і в те-ле-фо-ні тво-я всміх-неть-ся ес-е-мес-ка.

44

Смай-лик ма-лю-ю зно-ву, все бу-де кльо-во, і світ нав-ко-ло ус-міх-неть-ся!

48

Сон-це в мо-їх до-ло-нях і в те я-фо-ні тво-я всміх-неть-ся ес-е-мес-ка.

Сон-це в мо-їх до-ло-нях і в те-ле-фо-ні тво-я всміх-неть-ся ес-е-мес-ка.

52

Смай - лик ма - лю - ю зно - ву, все бу - де кльо - во, і світ нав -

55

Смай - лик ма - лю - ю зно - ву, все бу - де кльо - во, і світ нав -

ко - ло ус - міх - неть - ся! На на на на на на на на на

58

на на на на на на на на на на на на на на на

«ЦЕ НОВИЙ РІК»

Музика і слова П. Табакова

Автором і виконавцем оригінальної версії твору є український співак Павло Табаков. У студійному записі пісні брав участь дитячий хор [5, С. 31-34].

Тональність твору Соль мажор. Діапазон: ля малої октави-ре² (ре другої октави).

Новорічна пісня ліричного характеру для триголосого ансамблю з солістом (або квартету), має інструментальний супровід (фонограма «мінус 1»). Незважаючи на зовнішню простоту твору (двоголосся паралельними терціями, секстами чи октавами, епізодичне триголосся), виконавцям висуваються певні вимоги: досягти м'якої атаки звуку, гнучкого фразування, негучної динаміки, чіткої й виразної дикції, точного строю. Рекомендуємо застосувати спів без супроводу, який активізує увагу виконавців, загострює інтонаційні відчуття, при якому легше досягти гнучкості у виконанні вокального твору. Особливу увагу треба зосередити на виспівуванні дрібних тривалостей, стрибків, звуків однакової висоти, що неодноразово повторюються (кожний наступний звук повинен звучати вище, гостріше по відчуттям – прийом співу на одному звуці), зміна теситурних умов верхнього голосу, чергування партії соліста з ансамблевими партіями, вступи з подрібленої долі, синкопований ритм. Пісня якнайкраще підходить для виступу у різдвяних і новорічних концертах.

ЦЕ НОВИЙ РІК

Слова і музика П. Табакова

Solo $\frac{4}{4}$ 8 тактов

1. За вік-ном лу-на-ють кро-ки, бі-лий сніг круж-ля в дво-рі.

4 Но-вий рік да-ру-є каз-ку і до-рос-лим й ді-тво-рі. По-ди-ви-ся, як кра-си-во

7 в не-бі вог ни-ки го-рять, ко-ли всі че-ка-ють ди-ва, ко-ли всі че-ка-ють свят,

10 ко-ли всі че-ка-ють свят! Сні-гом сту-ка-є в две-рі

Це Но-вий рік, це Но-вий

13 Дру-зів жар-ти ве-се-лі це Но-вий рік у кож-ну ха-ту сні-гом

15 шас-тя на-ме-те. Це-Но-вий рік, За-сві-ти-лась я-ли-це Но-вий

17 Ка-ра-ме-лі тор-бш-ка це Но-вий рік у по-да-ру-нок до сер-ця

19

сер-це при-ве-де... Це Но-вий рік... Це Но-вий рік...

22

2. По-спі-ша-ю-чи на свя-то з ян-го-лят-ком на пле-чі, Но-вий рік у кож-ну ха-ту

25

сві-тить лі-ся-цем вио-чі. Час здій-сли-ти-ся ба-жан-ням, дзво-ник ве-се-ло дзве-нить.

28

Сер-пан-ти - пом днім каз - ко - вих за - круж - ля - ла щас - тя мить,

30

за-круж-ля - ла щас-тя мить... Це Но-вий

33

рік, Сні-гом сту-ка - є в две - рі це Но - вий рік, Дру-зів жар-ти ве - се - лі це Но - вий

35

рік у кож-ну ха - ту сні - гом щас - тя на - ме - те... Це - Но - вий

37

рік, *За-сві-ти-лась я-ли-н-ка* це Но-вий рік, *Ка-ра-ме-лі тор-бин-ка* це Но-вий

39

рік у по-да-ру-нок до сер-ця сер-це при-ве-де... *Це Но-вий рік...* *Це Но-вий*

42

рік... *Це-Но-вий рік,* *це Но-вий*

За-сві-ти-лась я-ли-н-ка

46

рік, *Ка-ра-ме-лі тор-бин-ка* це Но-вий рік у по-да-ру-нок до сер-ця

48

сер-це при-ве-де... *Це Но-вий рік...* *Це Но-вий рік...* *Це Но-вий*

51

рік... *Це Но-вий рік...* *Це Но-вий рік!*

«НЕ ТОПОЛЮ ВИСОКУЮ»

Музика В. Рурак

Слова Т. Шевченка

Оригінальну версію твору виконав дует у складі відомих українських співаків Жанни Боднарук і Віктора Павліка в інструментальному супроводі гурту «Осокори» в 90-х рр. ХХ ст. Тональність твору ре мінор–мі мінор. Діапазон ля–до² (ля малої октави–до другої октави). Досить широкий діапазон мелодії, стрибки, розспіви, тональна модуляція, перехідні звуки, складний ритмічний малюнок (синкопи, тріолі, шістнадцяті), фрази, що починаються з подрібленої долі. Важливо досягти чистого строю й ансамблевої узгодженості всіх виконавців, що можливе за допомогою інтонаційно-ритмічної проробки твору спочатку окремими партіями, потім усім складом, застосовуючи метод природнього або штучного ансамблю (в залежності від його кількісно-якісного складу), логічного фразування, динамічної гнучкості, різноманітного виконання куплетів, що забезпечить вдале розкриття сумного змісту. Для закріплення набутих навичок та гострішого відчуття фразування, динамічної, логічної гнучкості, рекомендуємо застосувати прийом співу без супроводу (*a cappella*). У третьому куплеті пісні, де застосований трьохголосний виклад ансамблевої партії, слід використовувати прийом вивчення окремими акордами по вертикалі на склад поза темпоритму твору. Пісня «Не тополю високою», що є одним із найкращих зразків українського музичного мистецтва, прикрасить будь-який творчий захід.

НЕ ТОПОЛЮ ВИСОКУЮ

Вірші Т. Г. Шевченко

Музика В. Рурак

Acoustic Guitar

4

1. Не то-по лю ви-со-ку-ю... ві-тер_ на-ги-на-с.

7

Дів-чи-нонь-ка о-ди-но-ка до-лю-зне-ва жа-є-: "Бо-дай то-бі, до-ле-

10

у мо-рі вто-пи- тись, що не да еш_ме-ні до-сі ні з ким по-лю-би- тись.

13

2. Як дів-ча-та ці-лу-ють- ся, як їх_ о-бій-ма-ють. а що то-ді їм ді-єть-ся,

Detailed description: The image shows a musical score for an acoustic guitar and voice. It is in 3/4 time and B-flat major. The score is divided into four systems. Each system consists of a vocal line and a guitar line. The guitar line includes chord diagrams and chord names (Bb, Gm, Am7, Em7(b5), C, F, Dm, Gm/Bb, Am, Bb). The vocal line includes lyrics in Ukrainian. The first system starts at measure 4. The second system starts at measure 7. The third system starts at measure 10. The fourth system starts at measure 13. The score includes various musical notations such as rests, eighth notes, quarter notes, and triplets.

16

я й до-сі не зна-ю! "Бо-дай то-бі, до - ле, — у мо-рі вто пи - тись,

19

що не да єш_ме-ні до-сі ні з ким по-лю-би тись. "Бо-дай то-бі, до - ле, —

22

у мо-рі вто пи - тись, що не да єш_ме-ні до-сі ні з ким по-лю-би-тись.

25

28

3. І не зна-ти му, ой, ма-мо, страи но_ ді-ву ва-ти

31

у-весь вік свій ді-ву-ва-ти, ні з ким не ко-ха- тись...

Dm Bb Gm A7/C#

33

"Бо-дай то-бі, до- ле, у мо-рі вто-пи- тись,

Gm C F Gm C F

35

що не да єш ме-ні до-сі ні з ким по-лю-би тись. "Бо-дай то-бі, до- ле,

Gm Dm Gm/Bb Am Dm Gm C F

38

у мо-рі вто пи- тись, що не да єш ме-ні до-сі ні з ким...

Gm C F Gm Dm Gm/Bb Am

41

Em Em/D C#m7(b5) C C#m7(b5) C B7(#5) E(sus4) E7 Am D G

"Бо-дай то-бі, до - ле, —

46

Am D G Am Em Am/C Bm Em

у мо-рі вто пи - тись, що не да єш_ ме-ні до-сі ні з ким по-лю-би тись.

49

Am D G Am D G Am Em

"Бо-дай то-бі, до - ле, — у мо-рі вто пи - тись, що не да єш_ ме-ні до-сі

52

Am/C Bm Em Am Em Am/C Bm Em

ні з ким по-лю-би тись. що не да єш_ ме-ні до-сі ні з ким по-лю-би тись.

«ЗОЗУЛЯ»

Музика М. Некрасова

Слова Є. Матюшенка

Оригінальна версія твору належить відомій сучасній українській співачці Златі Огневич (ім'я при народженні – Інна Леонідівна Бордюг, нар. – 1986 р.). В оригінальному аранжуванні використаний супровід жіночого народного вокального ансамблю в якості бек-вокалу. Складна для виконання сучасна естрадна пісня енергійного характеру для вокального квартету з інструментальним супроводом (фонограма «мінус 1»).

Тональність твору соль # мінор–ля мінор. Діапазон соль–сі². Твір написаний куплетною формою з певними труднощами, що потребують від виконавців досконалого володіння вокально-ансамблевою технікою: досить широкий діапазон мелодії, висока теситура, стрибки, розспіви, хроматизми, складні для інтонування інтервали та акорди, тональна модуляція останнього приспіву, складний ритмічний малюнок вокальних партій (синкопи, тріолі, квінтолі, шістнадцяті), фрази, що розпочинаються з подрібленої долі, чергування унісонного та багатоголосого звучання. Важливо досягти злагодженого ансамблевого звучання, стійкого інтонування перехідних звуків, вправної дикції, динамічного й ритмічного балансу між партіями, що виконують та супроводжують

мелодію. На початковому етапі вивчення цієї пісні варто більше уваги приділити ритмічно-інтонаційній основі твору, застосовуючи прийом сольфеджування з тактуванням, потім проспівати окремими партіями на певний склад. Після впевненого вивчення ритму, мелодії твору, можна ансамблеві партії об'єднати та вчити по вертикалі поза ритму. Також активізує слух, естетичні відчуття прийом співу без супроводу. Щодо саме вокальних методів, слід пам'ятати, що після вдиху необхідно зробити затримку, потім без форсування починати спів, затримуючи процес видиху діафрагмою. Пісня «Зозуля» є одним із найкращих вірців українського музичного мистецтва.

ЗОЗУЛЯ

Сл. Є. Матюшенка

Муз. М. Некрасова

Ансамбль

У-у у-у у-у Я чу-ла спів у лі-

6 сах: зо-зу-ля ку-ва-ла До ран-ня в сво-їх спах, спо-га-

10 дах у дум-ках за-бу-ла-ла. на-че то бу-ла я! У-у

15 Я ба-чи-ла, ме-не ти Те-бе ба-чи-ла, ме-не ой, не спій-мав, до не-ба ле-ті-

21 8 тактов

26 ла, ле-ті-ла У-у! Ой, чо-му я, чо-му ти, чо-му ми до-сі не ра-

30 зом? Woo по, по, по, по. А-ле я те-бе шу-ка-ю, се-бе ла-ю, та зно-бу ті-ка-

ю. То є пі-ня мо-я, то є я! Те-бе

35 Я ба-чи-ла, ме-не ти... ба-чи-ла, ме-не ой, не спій-мав, до не-ба ле-ті-ла, ле-ті-

41 7 тактов 3 3 ла! у-у! Мо-я до-ля, як по-ле У.. Де ви

46

ру-ють віт-ри _____ Я на - ві-ки тво-я, ти до ме-не ле-ти,

50

І-є... Я ба-чи - ла, ме-не

до-ки не згас-ли вог - ні. Те-бе _____ ба-чи - ла, ме-не _____

55 ти..

ой, не спій-мав, до не - ба ле-ті - ла, ле-ті - ла у - у. Те-бе _____

61 Я ба - чи - ла, ме - не ти..

_____ ба - чи - ла, ме - не ой, не спій-мав, до не -

65 Гой, ле - ті - лал!

ба ле - ті - ла. _____ Йех! у - у!

«ЛЕЛЕЧЕНЬКИ»

Музика **О. Білаша**

Слова **Д. Павличка**

Досить складний для виконання твір, призначений для вокального квартету з інструментальним супроводом. Необхідно звернути увагу на чергування багатоголосного співу з унісоном, складні акордові співзвуччя, широкі стрибки, самостійність ритмічних малюнків.

Твір написаний куплетною формою з деякими особливостями, що потребують від виконавців володіти вокальною технікою, зокрема широкі інтервальні стрибки, висока теситура, ритмічні труднощі. Для відчуття внутрішньо-музичного руху, пульсації, рекомендуємо прийом співу на склад дрібнішими (восьмими) тривалостями. Цей прийом також допомагає краще відчутти опору дихання.

Твір можна виконувати в будь-якому тематичному заході.

Делеченьки
Пісня з кінофільму "Сон"

Вірші Д.Павличка

Переклад з української мови І.Кротова

Музика О.Білаша

1 Помірно, журливо

The musical score is written in a 2/4 time signature. It begins with a piano introduction marked *mp*. The first system shows the piano accompaniment. The second system continues the piano accompaniment. The third system introduces the vocal line with the lyrics: "Зда ле ко го кра ю ле ле кн ле", "На род ну ю зем лю жу рав ли сле". The fourth system continues the vocal line with the lyrics: "ті ли та в од но го де ле чень ка", "ші ли и от стал о дин жу рав лик". The piano accompaniment continues throughout, with a *Pa tempo* marking in the third system.

poco cresc. *mf*

кри-лонь-ка зомлі-ла, та в од-но-го
над-ло-ми-лась кри-ля, м от-стал о-

poco cresc. *mf*

ле-ле-чень-ка кри-лонь-ка зомлі-ла // до-му.
дин жу-рав-ляк — над-ло-ми-лась кри-ля // но-го.

З далекого краю
Лелеки летіли,
Та в одного лелеченька
Крилонька зоміли.

Висушила силу
Чужина проклята,
Візьміть мене, лелеченьки,
На свої крилята.

Ніч накрила очі
Мені молодому,
Несіть мене, лелеченьки,
Мертвого додому.

«ПОЛЬОВА ЦАРІВНА»

Музика В. Верменича

Слова М. Сома

Українська пісня написана для триголосоного ансамблю з інструментальним супроводом – фортепіано.

Тональність твору ля мінор. Куплетна форма. Загальний діапазон пісні ля–фа². Твір потребує широкого, тривалого дихання з досконалою кантиленою, проникливого виконання. Характерне плавне звуковедіння на початку твору, зв'язуючи звуки між собою. Звуки треба проспівувати не поспішаючи, ніби-то ми намисто нанизуємо на ниточку, тобто спів на *legato*. У середині пісні спостерігаються стрибки та зміна ритму. Твір закінчується на витриманій ноті на три такти, це потребує міцного дихання та опори звуку. При співі на одному звуці необхідно дотримуватись єдиної співацької позиції звуку з тенденцією до завищення.

Твір можна виконувати під час проведення різних концертних заходів.

Польова царівна

Слова: М. Сома

Музика: В. Верменича

Повільно *trp*

p

ра - нок ти - хо роз - кві - та, о - дя -

cresc.

- га - є ви - ши - ту со - роч - ку,

cresc.

cresc.

а тво - я го - лів - ка зо - ло - та

за - яс - ні - ла в со - няч - ній ві - ноч - ку, тво - я го -

- лів - ка зо - ло - та за - яс - ні - ла

в со_няч_нім ві_ноч_ку.

1. 2
тp

Ко_лос_є

1. 2 3

1. 2 3

p

Теплий ранок тихо розквіта,
Одягає вишиту сорочку,
А твоя голівка золота
Заяснила в сонячнім віночку.

} Двічі

Колоски, як ніжні промінці,
Зацілюють ніженьки дівочі,

А хустина біла у руці
Над полями чайкою тріпоче.

} Двічі

Довгі коси вітер обвіва,
В сині очі небо заглядає,
Посміхнись, шарівно польова,—
Вся земля веселкою заграє.

} Двічі

«ДИКІ ГУСИ»

Музика І. Поклада

Слова Ю. Рибчинського

Українська пісня, що є емблемою української естради. При виконанні слід досягти гнучкого фразування, зв'язного звуковедіння, насиченого, але не форсованого звучання. Спокійна та сумна пісня для ансамблевого виконання важлива для проробки широкого вокального дихання та міцної вокальної опори. Цей ансамбль виконується у формі канону. Респонсорні експресивні перегуки партій домінують до самої кульмінації. Партія перших сопрано стає мереживом змістовно нейтральних мелізмів. Важливо досягти досконалого строю та ансамблю, гнучкого фразування, м'якої атаки звуку, негучної динаміки, звукового балансу між партіями. Твір має перемінний розмір (2/4; 4/4). Досить широкий діапазон пісні вимагає зберігання високої співацької позиції на всіх регістрах голосу, при якому, у нижньому регістрі варто залишатися у відчуттях головного резонатору та навпаки, при співі верхніх нот використовувати механізм прикриття звуку. Ця пісня є однією з кращих зразків українського мистецтва, вона прикрасить будь-який творчий захід.

ДИКІ ГУСИ

Сл. Ю. Рибчинського

Муз. І. Поклада

Andante cantabile

Соло *mf*

Вок. анс. *p*

Ой, ле - ті - ли ди - кі гу - си,
Ой, ле - ті - ли ди - кі

mf

Detailed description: This system contains the first musical phrase. It consists of three staves. The top staff is for the vocal solo, starting with a rest followed by a melodic line in 4/4 time. The middle staff is for the vocal ensemble, starting with a rest and then a melodic line. The bottom staff is for the piano accompaniment, featuring a rhythmic pattern of chords and eighth notes. Dynamics include *mf* and *p*.

ой ле - ті - ли у не - ді - лю до - шо - ву,
гу - си, у не - ді - лю до - шо -

Detailed description: This system continues the musical phrase. It consists of three staves. The top staff is for the vocal solo, continuing the melodic line. The middle staff is for the vocal ensemble, continuing the melodic line. The bottom staff is for the piano accompaniment, continuing the rhythmic pattern. The system concludes with a double bar line.

впа-ло пі-р'я на по-дві-р'я,
 -ву, впа-ло пі-р'я на под-
 за-ко-ти-лось, як по-ві-р'я, у тра-ву.
 -ві-р'я, як по-ві-р'я, у тра-
 Ой ле-ті-ли ди-кі гу-си. Гой-я, гой-
 ву. Гой-я, гой-

я. Ой ле-ті-ли ди-кі гу-си че-рез

я.

The first system consists of three staves. The top staff is a vocal line in treble clef with lyrics. The middle staff is another vocal line in treble clef with a lower range. The bottom staff is a piano accompaniment in bass clef, showing chords and melodic lines in both hands.

ліс, не ка-жи сво-їй под-

ди-кі гу-си че-рез ліс,

The second system continues the musical piece. It features two vocal staves and a piano accompaniment. The lyrics are split across the vocal lines. The piano accompaniment continues with similar harmonic and melodic patterns.

- ру-зі, хто то-бі ко-ра-ли зо-ря-ні при-

не ка-жи сво-їй под-ру-зі,

The first system consists of three staves. The top staff is a vocal line with lyrics. The middle staff is a vocal line with lyrics. The bottom two staves are piano accompaniment, with a treble clef and a bass clef. The music is in 2/4 time and features a key signature of one sharp (F#).

Moderato

Приспів

- ніс. Як по-сту-ка ніч-ка

The second system consists of three staves. The top staff is a vocal line with lyrics. The middle staff is a vocal line with lyrics. The bottom two staves are piano accompaniment, with a treble clef and a bass clef. The tempo is marked 'Moderato' and the section is labeled 'Приспів' (Chorus). The music is in 2/4 time and features a key signature of one sharp (F#).

тем-на у ві-кон-це знов,

Як по-сту-ка ніч-ка тем-на

The third system consists of three staves. The top staff is a vocal line with lyrics. The middle staff is a vocal line with lyrics. The bottom two staves are piano accompaniment, with a treble clef and a bass clef. The music is in 2/4 time and features a key signature of one sharp (F#).

не пи - тай ме - не да -
у ві - кон - це знов,

- рем - но про мо - ю лю - бов.
не пи - тай ме - не да - рем - но про мо - ю лю - бов.

f
Ой ле - ті - ли в день о -

Музыкальный фрагмент 1. Вокальная линия (верхняя часть) и фортепиано (нижняя часть). Темп 4/4. Лирическое начало.

Вокальные ноты: $\underline{\text{би...}}$ $\text{Там, де дво-е, там ве-}$

Музыкальный фрагмент 2. Продолжение вокальной линии и фортепиано. Темп 4/4. Завершение фразы.

Вокальные ноты: $\underline{\text{сіл-ля,}}$ а де тро-е-пер-ші

Музыкальный фрагмент 3. Продолжение вокальной линии и фортепиано. Темп 3/4. Начало новой фразы.

Вокальные ноты: $\text{я- го- ди жур- би.}$

1 2

-би.

pp

я - го - ди жур - би.

ff

pp

Ой летіли дикі гуси,
 Ой летіли у неділю дощову.
 Впало пір'я на подвір'я,
 Закотилось, як повір'я, у траву.
 Ой летіли дикі гуси,
 Ой летіли дикі гуси через ліс...
 Не кажи свій подрузі,
 Хто тобі корали зоряні приніс.

Приспів:

Як постука нічка темна
 У віконце знов,
 Не питай мене даремно
 Про мою любов.

Ой летіли в день осінній
 Дикі гуси до самотньої верби...
 Там, де двоє — там весілля,
 А де троє — перші ягоди журби.

Ой летіли до світання
 Дикі гуси через марево ночей...
 Бережи своє кохання
 Ти, дівчино, від корисливих очей.
 Ой летіли понад вечір
 Дикі гуси через ліс у зелен-гай...
 Відчини подрузі двері,
 Але серце їй своє не відкривай.

Приспів.

Завдання для самостійного опрацювання

1. Продемонструйте спів різними штрихами (*legato, non legato, staccato, marcato*).
2. Продемонструйте вміння володіти різними видами атаки звуку (м'якою, твердою, придиховою).
3. Визначте виконавські труднощі своєї ансамблевої партії в усіх запропонованих творах та способи їх подолання.
4. Визначте моменти в пісні, де необхідно поновлювати дихання.
5. Продемонструйте вміння співу різним характером звуку відповідно до змісту творів.
6. Проспівайте твір без супроводу.
7. Вивчіть свою ансамблеву партію в деяких запропонованих творах.
8. Виконуючи твір, слідкуйте за співацькою поставою, диханням.
9. Визначте, до яких із запропонованих творів доцільно застосувати хореографічні постановки, а до яких – сценічні мізансцени.
10. Виразно виконайте вивчені ансамблеві партії, глибоко розкриваючи художній зміст музичних творів.

Розділ 2. Методичні настанови до роботи з вокальним ансамблем у ЗЗСО

Повноцінне оволодіння таким видом діяльності, як керування дитячим або юнацьким вокально-хоровим колективом, неможливе без засвоєння комплексу спеціальних знань, вироблення умінь і навичок, необхідних у практичній діяльності.

2.1. Особливості роботи з учнівським вокальним ансамблем

Значну роль у музично-естетичному вихованні на уроках музичного мистецтва в школі має ансамблевий спів. Він об'єднує в собі слово і музику, що впливають на виконавця та слухача. Доповнюючи і поглиблюючи один одного, вони формують художній смак та виховують громадянина. Окрім цього, засвоєння високохудожніх творів українських композиторів надасть можливість формувати вокально-ансамблеві та художньо-виконавські вміння та навички учнів. Українська народна музика, що дійшла до нас із глибини віків в усній формі, створена невідомими талантами, дещо відшліфована в народній інтерпретації. Другою, паралельною лінією музичної спадщини України є авторська професійна музика, створена композиторами. Але часто своєю яскравістю та неповторністю українські народні пісні впливають на творчість багатьох українських композиторів.

Робота над вокальним твором містить усі необхідні компоненти музичної діяльності (слухання з поставленим завданням, розучування й художнє виконання). На першому етапі навчання на уроці музичного мистецтва навички чистого інтонування виробляються на вправах і вокальних творах в унісон. На цьому етапі вокально-ансамблеві твори спрямовані на вироблення співацького дихання, високої позиції та м'якої атаки звука, оволодіння навичками виконання музики з різними динамічними відтінками. Після засвоєння навичок співу в унісон, можна приступити до слухового сприйняття та виконання двоголосних творів. Для роботи в цей період рекомендуємо застосовувати вокально-хорові вправи та пісні, де унісон розходиться (наприклад, у терцію) [1, с. 23-35].

Серед факторів добору репертуару для дитячого та юнацького колективу визначимо доступність творів, які мають вирізнятися, по-перше, діапазоном, вокальністю, зручністю голосоведіння, а по-друге, – сприйняттям дітьми кола образів, що викликають інтерес дитини, зачіпляють її серце. Отже, добираючи репертуар для співу в класі ЗЗСО, слід враховувати доступність пісні для виконання, а саме:

- діапазон голосу та вікову характеристику дітей;
- інтонаційні складності (мелодичні ходи, діатоніку, хроматизми, стрибки, низхідні та висхідні рухи тощо);

- можливості дихання (довжина фраз, типи та види дихання);
- темп (враховуючи вік дітей);
- ритміку вокально-хорового твору;
- кількість голосів у пісні;
- фактуру (гомофоно-гармонічну, поліфонічну чи мішану);
- твір із супроводом чи *a cappella* [6, 243-261].

Репертуар повинен відповідати психофізіологічному стану певних вікових груп дітей [3, с. 136-142]. Дотримання цього правила забезпечить поступовість, цілеспрямованість, повноцінність музично-естетичного розвитку дітей.

Добираючи музично-педагогічний матеріал для роботи з вокальним ансамблем, педагог має чітко уявляти, які навички він відпрацьовує, вивчаючи той чи інший твір. Необхідно підкреслити, що технічна та емоційно-художня сфери мають бути пов'язані між собою.

У процесі роботи над вокально-ансамблевими творами доцільно дотримуватись такої послідовності: розпочинати зі вступної бесіди вчителя, в якій потрібно розкрити зміст та проаналізувати характер твору, повідомити про авторів музики, слів твору. Прочитати літературний текст.

Наступний етап розучування твору – це вдумливе прослуховування та сприйняття учнями музики через ознайомлення їх із твором або через особистий показ учителя.

Перед розучуванням учитель повинен налаштувати учнів у тональність твору. Розучування твору може здійснюватися в різних формах, у залежності від складності твору: окремо по партіям або всім разом. Окремо потрібно провести роботу над складними для виконання фрагментами, які пропонуються співати на певні склади чи зі словами твору. Завданням учителя є вироблення в учнів правильного співочого дихання та звуковедіння, удосконалення чистоти інтонації, відпрацювання строю, ансамблю, дикції. Художнє виконання твору, застосування всіх засобів музичної виразності – є завершальним етапом роботи.

Репертуарний план потрібно складати, поступово ускладнюючи технічні та художні завдання: діалогічна будова твору (заспів – *solo*, приспів – *tutti* в одноголосному, двоголосному викладі); спів канонів або залучаючи твори з елементами підголоскової поліфонії з супроводом; поліфонічний виклад із супроводом; спів без супроводу.

2.2. Оволодіння методами роботи з дитячим вокальним ансамблем

Формування навичок сольного співу в учасників ансамблю – це процес, спрямований на розвиток у них вокально-технічних умінь, які потрібно розглядати як автоматизовані м'язові рухи, що забезпечують правильне функціонування голосового апарату та окремих його частин у процесі співу та художньо-виконавських навичок.

У вокальній педагогіці необхідно дотримуватись принципу від простого до складного, ураховувати стильові особливості вокальних композицій різних напрямів, які пов'язані, насамперед, з особливостями музичної мови: синкопованого ритму, *ostinato* на тлі чіткої метричної пульсації; своєрідність мелодії імпровізаційного характеру; гармонії з септакордами всіх щаблів ладу та модуляціями найчастіше в тональність II щаблю та ін. Загальновідомо, що в процесі розвитку стильових напрямів музична мова поступово ускладнювалась.

Методика вокальної роботи над вокальним голосом заснована на низці принципів і пов'язана з проблемою формування основних співочих навичок (дихання, звукоутворення та артикуляції). Це виявляється в цілісності впливу на співочий процес, що створює умови для активізації саморегуляції голосоутворюючої системи та саморозвитку.

Системні, опосередковані методи вокальної педагогіки є найефективнішими, оскільки вони відповідають принципу цілісності функціонування голосового апарату [10, с. 5-17].

Заняття з ансамблем потрібно розділити на дві основні частини, у процесі яких відбувається формування необхідних вокальних, емоційних та акторських навичок, для якісного виконання репертуару:

- робота над постановкою співочого голосу, що містить виконання вокальних вправ, які необхідні для тренування, відпрацювання основних вокальних навичок і слугує підготовкою до роботи над естрадним твором;

- робота над вокальним репертуаром з урахуванням вікових, індивідуальних особливостей.

Для розкриття творчої індивідуальності учасника ансамблю необхідно застосовувати тільки високохудожні твори, що мають виразну мелодію, багату гармонію, зрозумілий текст і допомагають виховувати культуру виконання, естетичний смак. Кожен твір підбирається з конкретною метою відпрацювання конкретних навичок, подолання технічних труднощів і для втілення творчих завдань.

У процесі роботи над піснею доцільно застосовувати проблемні ситуації, які активізують мислення і допомагають творчо вирішувати завдання. Не варто обмежувати вихованців копіюванням одного показаного педагогом варіанту виконання

твору, але корисним є ознайомлення з різними інтерпретаціями твору, що вивчається. Адже основою творчого розвитку особистості є імпровізаційна природа естрадного музичного мистецтва, що сприяє залученню учнів в активну творчу діяльність із використанням основних засобів художньої виразності музичної мови. Процес виховання виконавця естрадного твору досить складний і вимагає системного підходу. Концертний виступ – важливий етап навчання, де через подолання хвилювання виконавці демонструють результат своєї роботи.

Одним із головних принципів постановки голосового апарату є стабілізація положення гортані. Оскільки робота гортані пов'язана з диханням і резонаторами, то впливаючи через «посередників» (шляхом правильної організації співочого дихання та роботи резонаторів), можливе регулювання й управління гортанню. Тому в вокальній педагогіці основним підходом є застосування системи методів впливу на роботу голосового апарату співака. *Розуміння* причинно-наслідкових зв'язків залежностей між явищами співочого процесу має спиратися на *аналіз* відтвореного звуку і технологію голосоутворення [6, с. 246-317].

Щоб сформувати резонансні відчуття в учасника ансамблю, спочатку необхідно формувати навичку співу в природних акустичних умовах, запам'ятовуючи всі види

відчуттів (дихальні, слухові, акустичні, вібраційні тощо). Такий підхід спирається на резонансний принцип голосоутворення. Наприклад, використання сонорних приголосних звуків [м], [н], [л] у технічних розспівочних вправах, спів із закритим ротом (вокально-педагогічні прийоми «мукання» і «ничання») – метод, який веде до активізації резонансних вібраційних відчуттів в області губ, язика, піднебіння (сприяє розвитку індикаторної й активізуючої функціям резонаторів).

Аналіз недоліків та пояснення причин їх виникнення не може залишатися поза увагою педагога.

Серед методів роботи над вокальною технікою найефективнішою є спів *a cappella*, що забезпечує швидше засвоєння навичок володіння голосом. Водночас такий спів активізує роботу над нюансуванням, тембром голосу, роботу дихання.

Корисні вправи під фонограми в різному аранжуванні музики, завдяки яким поєднується розвиток «техніки» і «відчуття стилів»; вправи для вокального дихання; сценічні рухи (хореографія) та тренування дихання під час руху.

Ансамблевий спів «дисциплінує» голос, розвиває вміння підпорядковувати його різноманітним завданням колективного співу.

Поширеними є недоліки, пов'язані зі звукоутворенням, які впливають на характер інтонування вокальних творів.

До них належать «в'їждження у звук», «горловий призвук», «носовий призвук». Для запобігання «в'їждження у звук» необхідно активізувати момент появи звуку, застосовуючи тверду атаку, а також спів на стакато. Для вивчення мелодії можна проспівати її закритим ротом. «Фальшивість» може бути обумовлена складністю вокальної партії. У такому випадку треба проаналізувати інтонаційні труднощі та знайти «полегшений» варіант мелодії за рівнем складності, на основі якого опрацьовувати вокальну техніку. Не точне інтонування також може бути пов'язане з неправильним вокальним диханням і відтворенням звуку.

«Горловий призвук» спостерігається, головним чином, при надмірно напруженій гортані. Звільненню гортані від напруження допомагає спів на голосний звук [у] на *piano* або закритим ротом на низьких звуках діапазону. У вправах для вирівнювання та удосконалення гнучкості голосу слід застосовувати розспіви з інтервалами великої та малої секунди, вважаючи їх найважчими.

Проблему «носового звучання» голосу, де таке звучання не є частиною сценічного іміджу, розглядаємо як вокальний дефект. Якщо причина фізіологічна, тоді доречно перетворити «ваду» в елемент іміджу. При неправильно же сформованому вокальному стереотипі корисно інтонувати мелодію на звук [р], при якому носове звучання неможливе. Можна також затиснути

ніс пальцями і співати на звук [а]. При цьому виникає «носове звучання», але в цьому положенні слід спрямувати звук вище носа, тобто в лоб або в напрямку «потилиці», трохи опустивши голову й опускаючи щелепу – голосний звук [а] буде позбавлятися від «носового звучання». Узагалі «носовий призвук», як правило, є наслідком млявої функції піднебінної завіски. Цей недолік найкраще виправляється за допомогою вправ на голосні звуки [у] та [і].

Іноді учні намагаються досягти голосного звучання лементом (криком), посиленням горлової «напруги», що призводить до неякісного звучання тембру, а згодом і захворювань голосу. У зв'язку з цим рекомендуємо перший звук у музичній фразі починати з м'якої атаки, поступово збільшуючи динаміку і слідкувати, щоб не переходити на лемент. Динаміку вокального голосу краще тренувати з початку на одному звуці.

Використання природного вібрато сприяє м'якості звучання голосу. Його на лементі зробити практично неможливо. Посилювати же динаміку звуку потрібно напругою м'язів пресу. Зайве вібрато може бути обумовлене фізіологією (побудовою) голосового апарату (так звана тремоляція) або музичною і вокальною недосвідченістю учня. Якщо причина «не фізіологічна», краще співати в більш швидкому темпі.

Увагу співака акцентувати на фразуванні, відчуттях співу без вібрато, тобто рівному звуці.

Виконання легато («зв'язаного», плавного співу, коли один звук м'яко, непомітно переходить в інший) між звуками однієї динаміки досить складне завдання, але треба намагатися співати єдину логічно вибудовану музичну фразу, а не «сукупність звуків» у фразі.

Тембральні якості голосу пов'язані з резонаторами. У дітей грудний резонатор практично не розвинений, переважає головний резонатор, тому голос у них легкий, дзвінкий.

До дефектів вокального мовлення також належать ігнорування дикції при надмірній увазі тембровому забарвленню голосу та неправильна артикуляція (напруженні м'язи губ, малій рухомості язика тощо). Широта і повнота вимови звуків пов'язані з положенням гортані та ротової порожнини. Зменшення ротової порожнини в обсязі затемнює звук, при збільшенні – робить його яскравішим. Надмірно прикритий рот сприяє невиразній дикції, навпаки – дає некрасивий «білий» звук (або «відкритий» звук). Естраді властивий «відкритіший» звук, але ця особливість повинна мати свої межі, не перетворюючись у «вульгарний» звук. У зв'язку з цим рекомендуємо співати «на легкому позіханні», відкриваючи рот якби «всередині», але з урахуванням

специфіки естрадної фонації звуку. При цьому відчувати резонування («деренчання») у голові при співі у високому регістрі (чоло, перенісся, але не тільки ніс) або здебільшого в грудній клітині при співі в низькому регістрі.

Високі звуки – це ті, що знаходяться достатньо високо від примарної зони «природних звуків» людини. Для оволодіння високими звуками рекомендуємо починати із звуків примарної зони і поступово переходити до верхніх. При співі верхніх звуків потрібно залишатися в тій же вокальній позиції і «в тих же м'язових відчуттях», що й у середній частині діапазону. Слід дотримуватись динаміки відповідно до логіки музичної фрази, до складу якої входить високий звук.

Атака звуку – це спосіб, яким починається звук, обумовлюється характером твору, що виконується. Й отже, потрібно триматись «золотої середини» і вчитися користуватися і м'якою, і твердою атаками. Для досягнення твердої атаки варто співати музичну фразу на склади, що починаються з приголосних, а м'якої – варто співати музичну фразу без приголосних, на [а], [і], [о], [у]. Для здоров'я голосу і вокального довголіття потрібно більше застосовувати м'яку атаку. Розпочинати спів треба після затриманого вдиху, уявити, як повинен звучати звук і співати початковий звук лагідно;

переходити на інші звуки тільки після досягнення якості звучання попередніх звуків.

Отже, ефективність процесу навчання ансамблевому співу залежить від обраної вокальної методики та застосування інноваційних методів сучасної вокальної педагогіки.

2.3. Методичні настанови до розучування пісень українських авторів з програмного репертуару ЗЗСО

«КИЄВЕ МІЙ»

Музика І. Шамо

Слова Д. Луценка

Найпопулярніша пісня І. Шамо багато років є емблемою столиці України. Мальовничі краєвиди Києва, Дніпра, пишні зелені схили надихають та викликають щирю любов до рідного краю, почуття гордості за Україну, свій народ.

Тональність фа мінор. Діапазон до¹—соль².

Пісня у вальсовому метрі ліричного, душевного характеру. Розмір 6/8. Твір потребує глибоко-вдумливого, проникливого, щирого виконання. Пісня може бути виконана здобувачами освіти, що володіють достатньо міцним диханням, що дозволяє справитися з кантиленою в музичних фразах. Мелодію потрібно виконувати на широкому тривалому диханні з досконалою кантиленою при стрибках на м. 6 вгору, ч. 5 вниз. Досягти кантиленого звучання треба за допомогою переносу приголосних звуків до наступного складу, тобто щоб усі склади

були «відкриті», тобто закінчувались на голосні звуки, а приголосні промовляти чітко та швидко. Звуковидобування засноване на розмовній позиції співацького апарату зі збільшенням опори дихання до середнього імпедансу, що веде до збільшення звучання. У приспіві, де підіймається теситура, бажано слідкувати за помірним позіхом – метод м'язових відчуттів. Твір корисний для згладжування регістрів.

Пісня виконується у 5 класі ЗЗСО.

КИЄВЕ МІЙ

Сл. Д. Луценка

Муз. І. Шамо

The first system of the musical score consists of two staves. The upper staff is in treble clef and the lower staff is in bass clef. The key signature has three flats (B-flat, E-flat, A-flat) and the time signature is 6/8. The music begins with a piano (*mp*) dynamic. The first measure features a melodic line in the right hand and a bass line in the left hand. The second measure continues the melody with a *mf* dynamic marking. The system concludes with a final chord in the right hand and a sustained bass note in the left hand.

The second system continues the musical score with two staves. It maintains the 6/8 time signature and three-flat key signature. The melody in the right hand is more active, featuring eighth and sixteenth notes. The left hand provides a steady accompaniment with eighth notes. The system ends with a final chord in the right hand and a sustained bass note in the left hand.

The third system includes the first line of lyrics. The upper staff is a vocal line in treble clef, starting with a *mp dolce* dynamic. The lower staff is the piano accompaniment in bass clef, starting with a *p* dynamic. The lyrics are: "Гра - є мо - ре зе - ле - не, ти - хий день до - го - ра."

The fourth system includes the second line of lyrics. The upper staff is a vocal line in treble clef. The lower staff is the piano accompaniment in bass clef, starting with a *mp* dynamic. The lyrics are: "До - ро - ги - ми для ме - не ста - ли схи - ли Дні - пра,"

де ко-ли-шуть-ся ві - ти за - ко - ха - них мрій... Як те-бе не лю-

би - ти, Ки - є - ве мій! Де ко-ли-шуть-ся ві - ти за -

ко - ха - них мрій... Як те-бе не лю-би - ти, Ки - є - ве

мій! Ки - є - ве мій!

Грає море зелене, тихий день догора,
Дорогими для мене стали хвили Дніпра,
Де колишуться віти закоханих мрій...
Як тебе не любити, Києве мій! } 2

В очі дивляться канни, серце в них переллю,
Хай розкажуть коханій, як я вірно люблю.
Буду мріяти й жити на крилах надій...
Як тебе не любити, Києве мій! } 2

Спить натомлене місто мирним лагідним сном,
Ген вогні, як намисто, розцвіли над Дніпром.
Вечорів оксамити, як щастя прибий...
Як тебе не любити, Києве мій! } 2

«ЯСЕНИ»

Музика О. Білаша

Слова М. Ткача

Журлива пісня, яку написали поет Михайло Ткач, музику – Олександр Білаш. За характером пісня схвильовано-задушевна. Виразна кантилена є основою для вокально-мелодичної лінії. Куплетна форма твору, тональність мі мінор. Діапазон сі–мі². Широкий діапазон характеризує вокальну партію твору. Пісня починається із затакту на стрибок В. 6, що потребує додаткового слухового контролю. При співі на одному звуці потрібно утриматись в єдиній високій позиції звуку, тобто нижній звук співати як верхній. Певну складність додає зміна розміру. Для уявлення метрики твору, корисним є використання прийому сольфеджування з тактуванням. Твір закінчується на витриманій ноті на три такти, це потребує міцного дихання та опори звуку. Виконується в 5 класі.

«ЯСЕНИ»

Сл. М. Ткача

Муз. О. Білаша

The first system of the piano accompaniment is in 4/4 time. The right hand features a series of chords, with a triplet of eighth notes in the first measure. The left hand plays a steady eighth-note accompaniment. Dynamics include a forte (*f*) marking.

The second system continues the piano accompaniment. It includes a change in time signature from 4/4 to 2/4 in the second measure. The musical texture remains consistent with the first system.

The third system introduces the vocal line. The vocal part begins with a trill (*тр*) and the lyrics "Я - се - ни, я - се - ни, ба - чу". The piano accompaniment features a piano (*p*) dynamic and includes a melodic line in the right hand.

The fourth system continues the vocal line with the lyrics "вас за се - лом край до - ро - ги, ба - чу вас у кра - сі, ко - ли". The piano accompaniment provides harmonic support with chords and rhythmic patterns.

сві - тить - ся ра - нокв ро - сі. Ви при - хо - ди - те в сни, як ди -

mf

тин - ство мо - є бо - со - но - ге, ви при - хо - ди - те в сни, ку - че -

mf

ря - ві мо - ї я - се - ни. Я - се - ни, я - се

mp

tr

1-3. 4.

ни, я - се - ни, ви при - хо - ди - те

в сні.

Ясени, ясени,
 Бачу вас за селом край дороги.
 Бачу вас у красі,
 Коли світяться ранок в росі.
 Ви приходите в сні,
 Як дитинство моє босоноге,
 Ви приходите в сні,
 Кучеряві мої ясени.

Ясени, ясени,
 Наді мною шумлять ваші крони,
 І, неначе літа,
 Жовте листя за вітром зліта.
 Перший сніг сивини
 Я приніс, як тривогу, на скронях,
 Перший сніг сивини
 Впав на скроні мої, ясени.

Ясени, ясени,
 За селом прокричали лелеки
 І холодний, як лід,
 Залишили на обрії слід.
 Їм шукати весни
 І летіти далеко-далеко,
 Їм шукати весни
 І вертатись до вас, ясени.

Ясени, ясени,
 Бачу вас за селом край дороги,
 Вам вклоняюсь до ніг,
 Як вертаю з далеких доріг.
 Ви приходите в сні,
 Як дитинство моє босоноге,
 Ви приходите в сні,
 Кучеряві мої ясени.
 Ясени, ясени.

«ПІСНЯ НА ДОБРО»

Музика І. Карабиця

Слова Ю. Рибчинського

Одна з перлин золотого фонду української естради. Пісня виховує у виконавців повагу до традицій свого народу, любов до рідного краю, історії. Веселий характер цієї пісні слід підкреслити словом і акцентами в звучанні. Пісня виключної художньої цінності вимагає від виконавців музичної майстерності, красивого м'якого звучання. Пісня виконується на високому інтонаційному тонусі. Тональність твору до мінор. Діапазон складає трохи більше октави сі–мі бемоль², але виникають певні вокально-технічні труднощі, такі як хроматичні ходи, синкопований ритм, вокальна партія в акомпанементі не дублюється. Для подолання інтонаційних труднощів, треба вчити ноти окремими партіями, застосовуючи сольфеджіо з тактуванням.

Насиченість засобами виконавської експресії – «мережаність» і хроматизація інтонаційного рельєфу, розспіви складів визначають певну інтонаційну трудність. Для відчуття ритмічної пульсації твору, корисним є застосування прийому співу дрібнішими тривалостями, що також сприятиме відчуттю опори дихання. При виконанні твору слід звернути увагу також на чітку артикуляцію у приспіві, зв'язне звуковедіння, при якому на всьому діапазоні голос повинен звучати в єдиній високій позиції на дихальній опорі. Пісня корисна для згладжування регістрів. Твір треба виконувати спокійно та виразно. Пісня вимагає легкого та гнучкого звучання, але повного звуку та міцної опори дихання. Твір виконується в 6-7 класах.

Пісня на добро

Музика І. Карабича
Слова Ю. Рибчинського

Спокійно, виразно

The piano introduction consists of two systems of music. Each system has a treble and bass clef staff. The treble staff contains a continuous eighth-note melody with a '6' (finger number) above each note. The bass staff contains a similar eighth-note accompaniment, also with '6' above each note. A repeat sign is placed at the end of the first system.

The first system of the vocal entry features a vocal line in the treble clef and piano accompaniment in the bass clef. The vocal line begins with the lyrics "Гей, на вид - но - ко - лі" and continues with a melodic phrase. The piano accompaniment continues with the eighth-note pattern from the introduction, with '6' above the notes.

The second system of the vocal entry features a vocal line in the treble clef and piano accompaniment in the bass clef. The vocal line continues with the lyrics "кле - - ни і то - по - лі,". The piano accompaniment continues with the eighth-note pattern, with '6' above the notes.

The third system of the vocal entry features a vocal line in the treble clef and piano accompaniment in the bass clef. The vocal line continues with the lyrics "там виш - не - ва ніч зго - в -". The piano accompaniment continues with the eighth-note pattern, with '6' above the notes.

ра. Там в про-зо - рій ти - ші

кві - тень вір - ші пи - ше, тра - вень на со - піл - ці

гра.

Там ди-тин - ства вес - ни рай - дуг пе - ре - ве - сла, там по - ча - ток всіх шля -

хів, там ме-не спі-ва-ти вчи-ла рід-на ма-ти,

Помірно бу-ти шед-рим бать-ко вчив. **f** **Приспів** Яб-лу-не-ва, со-ло-в'ї-на,

в мо-їм сер-ці У-краї-на, в мо-їм сер-ці со-няч-ний Дні-про

Щи-ра, світ-ла, про-ме-нис-та хай у-сіх єд-на-є піс-ня,

хай лу-на-є лю-дям на доб-ро. -ро!

Гей, на видноколі
 Клені і тополі,
 Там вишнева ніч згора.
 Там в прозорій тиші
 Квітень вірші пише,
 Травень на сопілці гра.
 Там дитинства весни,
 Райдуг перевесла,
 Там початок всіх шляхів,
 Там мене співати
 Вчила рідна мати,
 Бути щедрим батько вчив.

Гей, на видноколі –
 Ранки ясенчолі,
 Гори, ріки і поля.
 Роки там ясніють,
 Там сади рясніють,
 Там співа моя земля.
 Я дарую людям,
 Щирим, добрим людям
 В радісний, щасливий день
 Зорі України, квіти України,
 Буйний сад її пісень!

Приспів.

Приспів:
 Яблунова, солов'їна,
 В моїм серці Україна,
 В моїм серці сонячний Дніпро.
 Щира, світла, промениста
 Хай усіх єднає пісня,
 Хай лунає людям на добро!

«ПІСНЯ ПРО ВЧИТЕЛЬКУ»

Музика П. Майбороди

Слова А. Малишка

Основним образом твору виступає шкільна вчителька.

Мелодія лірична, форма пісні куплетна.

Тональність сі мінор, розмір 6/8, що вимагає при зв'язному голосоведінні відчувати внутрішньо-дольову пульсацію. Для відчуття вальсового розміру, рекомендуємо застосувати прийом співу на склад «льо» дрібнішими (восьмими) тривалостями. Стрибки угору слід виконувати «гострим» звуком зверху.

В останніх рядках пісня звучить у високій теситурі та підсилюється динамікою. Тут доцільно звернути увагу на м'язові відчуття позіху, напівусмішці та не форсувати динаміку звучання голоса. У творі зустрічаються стрибки, дуже гнучка мелодія, що потребує чіткого інтонування. Мелодичні ходи вимагають рівного звучання регістрів і володіння вокально-технічними навичками. Пісня розучується в 6 класі.

ПІСНЯ ПРО ВЧИТЕЛЬКУ
Сл. А. Малишко Муз. П. Майборода

В темпі вальса

Со- неч_ко вста_є, і шу_м_ить тра_ва,
ба_чу стеж_ку, де про_хо_диш ти, рід_на ти.

Вчи- тель-ко мо- я, зо-ре сві- то- ва,

звід- ки ви- гля- да- ти, де те- бе знай-

Хор

- ти? Вчи- тель-ко мо- я, зо-ре сві- то-

- ва, звід- ки ви- гля- да- ти, де те-

Сонечко встає, і шумить трава,
 Бачу стежку, де проходиш ти, рідна ти.
 Вчителько моя, зоре світова,
 Звідки виглядати, де тебе знайти? } *Двічі*

На столі лежать зошитки малі,
 Дітвора щебече золота, золота,
 І летять, летять в небі журавлі,
 Дзвоник ніби кличе молоді літа. } *Двічі*

Скільки піросло й полетіло нас
 На шляхи землі в ясну блакить, у блакить,
 А що в тебе знов та доріжка в клас,
 Під вікном у школі явір той шумить. } *Двічі*

Двох синів твоїх узяли фронти,
 Воювали, не лічили ран, тяжких ран,
 В партизанську ніч посвіла ти,
 Як в морози сиві непожатий лан. } *Двічі*

Знов приходить юнь і шумить трава,
 Пізнаю тебе я при вогні в наші дні,
 Вчителько моя, зоре світова
 На Україні милий в рідній стороні. } *Двічі*

«ЧОРНОБРИВЦІ»

Музика В. Верменича

Слова М. Сингаївського

Пісня «Чорнобрівці» стала «материнською піснею, вічною зорею», що звучить зверненням до наших матерів. Пісня багато разів переспівувалась на сучасний лад, але її актуальність беззаперечна. Твір проникливого, ліричного характеру про найріднішу людину в світі. Велику увагу слід приділяти вдумливому виконанню, чіткій дикції.

Виконання твору вимагає широкого дихання та досконалої кантилені. Дихання можна тренувати на вокально-дихальних вправах, зокрема тягнути звук на одній висоті тону. При розучуванні пісні можуть виникнути інтонаційні труднощі, викликані інтонаційною та динамічною «мережаністю» (висхідні та низхідні «нівелювання» інтонаційного «малюнка»). Тому на початку роботи з твором рекомендуємо застосувати прийом вивчення твору сольфеджіо з тактуванням, спочатку підігруючи мелодію, потім самостійно. Модуляція в третьому куплеті наближає до кульмінації твору, що відбувається в останньому приспіві. Також варто звернути увагу на ритмічну будову приспіву (тріолі). Твір розучується в 6-7 класах.

ЧОРНОБРИВЦІ

Сл. М. Сингаївського

Муз. В. Верменича

Не поспішаючи

Чор - но-брив-ців на - сі - я - ла ма - ти у мо - їм сві-тан-
ко - вім кра - ю, та й на - вчи - ла вес-нян-ки спі - ва - ти
про кві - ту - чу на - ді - ю сво - ю. Як на
ті чор-но-брив-ці пог-ля - ну, ба-чу ма - тір ста-рень-ку, ба-чу
ру-ки тво - ї, мо - я ма - мо, тво-ю лас-ку я чу - ю, рід-нень-ка.

The musical score is written in a single system with five staves. The first staff is the vocal line, and the following four staves are the piano accompaniment. The key signature has two flats (B-flat and E-flat), and the time signature is 4/4. The melody is in a major mode. The lyrics are written below the notes. There are triplets in the piano accompaniment on the third and fourth staves.

1. Чорнобривці насіяла мати
У моїм світанковім краю,
Та й навчила веснянки співати
Про квітучу надію свою.

Приспів: Як на ті чорнобривці погляну –
Бачу матір стареньку,
Бачу руки твої, моя мамо,
Твою ласку я чую, рідненька.

2. Я розлуки та й зустрічі знаю:
Бачила в чужій стороні,
Чорнобривці із рідного краю,
Що насіяла ти навесні.

3. Прилітають до нашого поля
Із далеких країв журавлі,
Розквітають і квіти і доля
На моїй українській землі.

«УКРАЇНА»

Музика і слова Т. Петриненка

Твір патріотичного змісту. Учителю важливо, щоб учасники ансамблю не тільки навчилися співати цю патріотичну пісню, а щоб кожне слово було усвідомлене та відчуте. Своїм показом учитель має якісно виконати твір, щоб зацікавити дітей – прийом особистого прикладу. Далі вчитель виразно зачитує текст пісні, для того, щоб учні мали можливість засвоїти поетичний зміст твору.

Тональність твору фа-мажор з періодичним відхиленням у паралельний ре-мінор, що надає яскравій палітри відтінків, але й завдає певних інтонаційних труднощів. Розмір 4/4. Характер твору підкреслено урочистий, поважний. Мелодія наспівна, з поступовим розвитком теми, що вимагає зв'язного співу. Дуже важливим є чітке вимовляння слів.

Твір починається із-за такту стрибком на велику сексту (в.б) вгору. При виконанні мелодії треба звернути увагу на цей інтервал. Тут доцільно окремого проспівувати цей інтервал, досягаючи чистоти інтонації. А також необхідно слідкувати за високою позицією, тобто нижній звук не «заваливати» вниз,

а співати близько, немов на зубах. Позиція верхньої ноти має бути підготовлена на нижній. Стежити за збереженням високої позиції звука та чіткою вимовою. Форма пісні куплетно-приспівна, де на приспівіх підіймається теситура й відповідно збільшується динамічне напруження. Доречно використовувати у виховних заходах. Твір виконується в 7 класі ЗЗСО.

УКРАЇНА

Муз. і сл. Т. Петриненка

Поважно

До-ро - ги ін-шо-ї не тре-ба, ко-ли зо-рить Чу-маць-кий
 Ме-ні немож-на не лю-би-ти, то-бі немож-на не цвіс-

Шлях. Я йду від те-бе і до те-бе по зо-ло-тих тво-їх стеж -
 ти. Лиш до - тивар-тов сві-ті жи-ти, по-ки жи-веш і квіт-неш

1 2
 ках. ти. Ук-ра - ї - но, Ук-ра - ї - но! Піс-ля да-ле-чі до -

ріг вір-не сер-це тво-го си - на я кла-ду то-бі до ніг.

«НА ДОЛИНІ ТУМАН»

Музика Б. Буєвського

Слова В. Діденка

Вчитель виразно виконує пісню спочатку до кінця, використовуючи прийом особистого прикладу. Цей вокальний твір є своєрідною замальовкою зустрічі двох молодих людей, початок їх знайомства. Туман сприймається не стільки, як природне явище, на фоні якого відбуваються події, а як дійова особа пісні.

Основна тональність ре-мінор, є відхилення у ля-мажор. В мелодії зустрічаються стрибки на ч. 5 та м. б., які варто проспівати окремо, застосовуючи прийом співу поза ритмом твору. Твір виконується рухливо, синкопований ритм надає характеру пісні бадьорості. Необхідно працювати над вмінням зберегти однаково легкий характер звуку, використовуючи прийом співу в «маску» на напівусмішці. Протягування тривалостей у кінці фраз потребує міцної опори дихання, чіткої вимови тексту. Для відчуття опори дихання на подовжених звуках та внутрішньо-долевої пульсації варто застосувати прийом співу дрібнішими тривалостями (восьмими) на склад. Щоб домогтися чіткої вимови, слід навчити учнів співати ненаголошені голосні швидко й активно вимовляти приголосні. Окрім того, усі приголосні необхідно виносити до наступного голосного звука і вимовляти разом із ним – прийом переносу приголосних звуків. Така вимова сприяє протяжності звучання, безперервності розвитку вокальної лінії. Твір розучується в 7 класі ЗЗСО.

НА ДОЛИНІ ТУМАН

Слова В. Діденка

Музика Б. Буєвського

Рухливо

На до_ли_ні ту_ман, на до_ли_ні ту_ман у_пав, мак чер_во_ний в ро_сі, мак чер_во_ний в ро_сі ску_пав. По_сте_жи_ні дів_ча, по_сте_жи_ні дів_ча і_шло, теп_ле лі_то в о_чах, теп_ле лі_то в о_чах цві_ло, теп_ле лі_то в о_чах цві_ло.

На долині туман,
На долині туман упав,
Мак червоний в росі,
Мак червоний в росі скупав. } Двічі

Попід гору дівча,
Попід гору дівча ішло,
Мак червоний в село,
Мак червоний в село несло. } Двічі

По стежині дівча,
По стежині дівча ішло,
Тепле літо в очах,
Тепле літо в очах цвіло. } Двічі

На долині туман,
На долині туман упав,
Мак червоний в росі,
Мак червоний в росі скупав. } Двічі

На долині туман,
На долині туман упав,
Білі ніжки в росі,
Білі ніжки в росі скупав. } Двічі

За дівчачим тим і я,
За дівчачим тим і я ступав,
Бо в долині туман,
Бо в долині туман розтав. } Двічі

«ПРИЛЕТІЛА ЛАСТІВКА»

Музика О. Білаша

Слова Т. Ткача

Пісня ліричного, спокійного характеру, де образ ластівки асоціюється з символом весни. Вона приносить у домівки добробут, злагоду, сподівання на мирне щасливе життя.

Тональний план насичений: основна тональність до-мінор, у 3-му куплеті змінюється на ля бемоль-мажор, у приспіві – до-мінор, фа-мінор, мі бемоль-мажор, що додає пісні стан душевного пориву, занепокоєння та водночас прагнення до щастя.

Досить широкий діапазон пісні: сі малої октави – мі бемоль². У приспіві підіймається теситура та підсилюється динаміка, що створює стан емоційного піднесення. Інтонаційну складність створюють стрибки в мелодії на ч. 5 вниз, ч. 8 вгору, м. 6 вгору, які варто проспівати окремо, застосовуючи прийом вивчення більш складних фрагментів твору поза ритмом на певний склад. Ритмічні складнощі – пунктирний ритм та синкопи на початку фраз також можна вчити, застосовуючи метод абстрагування від тексту, зосередившись на ритмі. Твір корисний для роботи над виробленням кантиленного звуковедіння. Пісня розучується в 7 класі ЗЗСО.

ПРИЛЕТІЛА ЛАСТІВКА

Слова М. Ткача

Музика О. Білаша

Спокійно, ніжно

До вік на мо_ його теп_ лий про_ мін_ть лас_ тить ся,
 си_ ньо_ о_ ке не_ бо в шиб_ ку за_ гля_ да,-
 при_ ле_ ті_ ла лас_ тів_ ка го_ лу_ бо_ ю лас_ ко_ ю
 до мо_ є_ і ха_ ти, до сво_ го гніз_ да.
 до сво_ го гніз_ да. лі_ та без теп_ ла.

До вікна мого
 Теплий промінь ластиться,
 Синьооке небо в шибку загляда,—
 Прилетіла ластівка
 Голубою ласкою
 До моєї хати, до свого гнізда.

Дівчинонько горда,
 Глянь, як промінь ластиться,
 Вже останню кригу понесла вода —
 Прилетіла ластівка
 Голубою ласкою
 До моєї хати, до свого гнізда.

Ластівка щечече
 Під мою стріхою,
 Від зорі до ночі човником снує,
 Весняною втіхою
 І любов'ю тихою
 Облітає серце молоде моє.

Не лишай так скоро
 Мого двору, ластівко,
 Ти, холодний вітер, не тривож села,—
 Дай упитись ласкою,
 Дай нажитись казкою
 Та й не дай зазнати літа без тепла.

«ПІД ЗВУКИ ВАЛЬСУ»

Музика і слова А. Житкевича

У творі розповідається про вальс, як найпопулярніший і улюблений танець усіх часів. Характер твору ліричний. При першому показі учні переважно осмислюють зміст та загальний характер музики. Вчитель демонструє вокальний твір, застосовуючи прийом особистого прикладу.

Тональність заспіву фа-мінор, у приспіві низхідні секвенції рухаються по тональностях ля бемоль-мінор, ре бемоль-мінор та фа-мінор.

Мелодія наспівна з поступовим розвитком теми, що потребує зв'язного співу, міцної опори дихання. Вчитель ретельно працює над чистотою інтонації, строєм, ансамблем, намагається подолати технічні труднощі при розучуванні. Варто застосовувати такі прийоми роботи, як: сольмізація, сольфеджування з тактуванням, вивчення стрибків поза ритму твору. Трьохдольний розмір, рухливий темп створюють зворушливу атмосферу балу, де танцюють вальс і батьки, і діти, і вчителька. Пісня розучується в 7 класі ЗЗСО.

ПІД ЗВУКИ ВАЛЬСУ

Слова і музика А. Житкевича

У темпі вальсу

Кру_ тить_ ся, кру_ тить_ ся кру_ ла ста_ рень_ ка пла_ тів_
му_ зи_ ка, му_ зи_ ка леть_ ся то_ ти_ хо, то_ дзвін_

ка,
ко, в за_ лі шкіль_ * но_ му вся
ра_ діс_ на, ра_ діс_ на

на ша ве_ ли_ ка сі_ м'я,
вчи_ тель_ ка пер_ ша мо_ я.

І тан_ цю_ є вальс весь наш

п'я_ тий клас, вчи_ тель_ ка мо_ я,

та_ то, ма_ ма і я. І тан_ цю_ є вальс

весь наш п'я_ тий клас, вчи_ тель_ ка мо_

я, і я.

Крутиться, крутиться кругла старенька платівка,
Музика, музика летється то тихо, то дзвінко,
В залі шкільному вся наша велика сім'я,
Радісна, радісна вчителька перша моя.

Приспів:

І танцює вальс
Весь наш п'ятий клас,
Вчителька моя,
Тато, мама і я.

} Дівчі

Парами, парами, наче по небу лелеки,
Мріями, мріями ми летимо в майбуття,
А попереду таке незвичайне й далеке
Наше шкільне і нелегке доросле життя.

Приспів.

Шлягери, шлягери... Більше тепер вони в моді,
Та не здолати їм вальсу зорю світову.
Знову я з вальсом, неначе той птах на свободі,
Звуками, звуками понад землею пливу.

Приспів.

«СПАСИБІ ВАМ, УЧИТЕЛІ»

Музика Г. Струве

Слова В. Вікторова

У змісті пісні висловлюється подяка вчителям, які віддають частинку свого життя, тепло свого серця, щоб виховати щирих, доброзичливих учнів, справжніх громадян країни. Учитель виразно виконує пісню, застосовуючи прийом особистого показу. Пісня звучить у вальсовому метроритмі. Мелодія прониклива, задушевна. Тональність заспіву ре-мінор із відхиленням у соль-мінор. У приспіві мелодія переходить в однойменний Ре-мажор, в якому і закінчується пісня. Вокально-технічну складність складає висхідний рух від фа дієз¹ – фа дієз² (фа дієз першої октави – фа дієз другої октави), при роботі над яким варто задіяти прийоми вивчення партій окремо (по горизонталі) та акордів поза ритму (по вертикалі).

Пісня потребує вдумливого, проникливого, щирого виконання. Твір розучується в 7 класі ЗЗСО.

СПАСИБІ ВАМ, УЧИТЕЛІ

Слова В. Вікторова

Музика Г. Струве

Переклад з російської Л. Глазунової

У темпі вальсу

Соліст

Спа_ си_ бі вам, учи_ те_ лі, ви
спра_ во_ ю зай_ ма_ є_ тесь свя_ то_ ю, як світ_ лий про_ мін_ь
сон_ ця на зем_ лі, для не_ ї рос_ ти_ те ма_ лих ге_
ро_ їв. Лю_ би_ мо вас, лю_ би_ мо вас. Про
це ви, ма_ бут_ь, здо_ га_ да_ лись. Теп_ лом о_ чей ди_ тя_ чих
зі_ грі_ ва_ лись, вас ра_ до зу_ стрі_ ча_ є клас. Від
їх ве_ се_ ло_ го теп_ ла роз_
та_ ну_ ти б Ан_ тар_ кти_ ка мог_ ла. Ви //ла. Спа_
си_ бі вам, учи_ те_ лі.

Спасибі вам, учителі,
Ви справою займаєтесь святою,
Як світлий промінь сонця на землі,
Для неї ростите малих героїв.

Приспів:
Любимо вас, любимо вас.
Про це ви, мабуть, здогадались.
Теплом очей дитячих зігривались,
Вас радо зустрічає клас.
Від їх веселого тепла
Розтанути б Антарктика могла.

Ви щедро учите всьому,
Що, як повітря, всім в житті потрібно:
І читанню, й рахунку, і письму,
І вірності Вітчизні нашій рідній.

Приспів.

Коли прийшли до школи, в рідний клас,
Нас прийняли турботливі руки.
Ведете нас угору повсякчас,
Все вище й вище —
До вершин науки.

Приспів.

«ТРИ ПОРАДИ»

Музика І. Шамо

Слова Ю. Рибчинського

Пісня ліричного характеру з проникливим символічним текстом, стала своєрідною музичною візиткою української естради. У пісні образи калини та тополі виступають як символи України.

Форма пісні куплетно-приспівна, де на приспівах інтонаційну складність може представляти спів на одному звуці, який слід співати в єдиній високій вокальній позиції з відчуттям підвищення тону. Трудність твору в її характерному ритмі. Також складність твору полягає в динамічному та емоційно-образному рівнях – у граничному емоційному тонусі, виконавської експресивності в кульмінації пісні. Треба слідкувати за тим, щоб не форсувати звучання голосу. Автор для підкреслення емоційного підйому використовує хроматизацію інтонаційного рельєфу, розспіви складів, модуляції вгору. На стрибках ч. 5 у заспіві, ч. 4 у приспіві потрібна додаткова слухова активність. Виконувати твір слід на широкому тривалому диханні, досконало володіючи кантиленою. Для зібрання звуку варто використовувати прийом співу на склади з «вузьким» голосним звуком, наприклад, на *лю*. Пісня являє собою гарний матеріал для роботи над злагодженням регістрів. Для злагодження регістрів треба використовувати метод переносу грудного звучання в головний регістр та навпаки. Зазначені вокально-технічні труднощі вимагають достатню вокальну підготовку. Твір розучується в 7 класі.

ТРИ ПОРАДИ

Сл. Ю. Рибчинский

Муз. Г. Шамо

Moderato, dolce

mp

p

Край до_ро_ги не рубай
Не гу_би прохлады то_

по_лю_ ли_ной,
мо_же ты то_по_ли твое до_ли,
той, что сло_жа с лесней журав_ли_ной,

тво - я до - ан сят, ла, топо - ли, на, на - че піс, ни журав,
 тот за - ле - ний то - поль у до - ро - ги чу - ет все тво, и тре,

- ли, на - Не рубай то - по - лю, не рубай то - по - лю, -
 - во - ги - Может, он со - бо - ю и своей листво - ю

би зу - стрі,неш, са з бі - до - ю. Не рубай то - по - лю,
 от бе - ды, те - бя за - хро - ет. Тополя не ру, би, ты,

не рубай то - по - лю, - аря, ще принеси ти їй во - дні!
 тополя не ру, би, ты, - луч, ше принеси е - му во - дні!

2

...шт!
...сшт!

mf

2

3

2

3

...шт!
...ншь!

Не ру-бай то-ло-лю, не дн-ной к-ли-ну-
То-поль не ру-би-т, не гу-би к-ли-ну-

світ_лу мрі_ні журав_ли, ну... Збережи назав_жди
 с_веч_ної ду_мої журав_ли, ной... Сохрани на_ве_ки.

збе_ре_жи на_зав_жди ти на все жит_тя їх збе_ре_...
 со_хра_ни на_ве_ки їх в ду_ше на_ве_ки сохр_а.

...жи!
 ...ни!
 тр

Ти на все жит_тя їх збере_жи!
 Их в ду_ше на_ве_ки сохр_а_ни!
 rit.

Питання для перевірки знань

1. Назвіть програмні вокальні твори для учнів 5, 6, 7 класів ЗЗСО (с. 17-25).
2. Визначте стратегію добору репертуару у ЗЗСО (п.2.1.).
3. Визначте етапи роботи над вокальним твором з учнівським колективом (п. 2.2.).
4. Які методи доцільно використовувати у роботі над дикцією (п. 2.2.)?
5. Назвіть основні елементи вокально-ансамблевої звучності (п. 2.2.).
6. Визначте методи роботи над чистотою інтонування (с. 17-25).
7. Назвіть вікові особливості у доборі репертуару (п. 2.1.).

ПІСЛЯМОВА

У підготовці майбутнього фахівця музичної спрямованості навчальна дисципліна «Ансамблеве виконавство з методикою» є однією з провідних. Цей різновид колективної музичної творчості посідає значне місце в панорамі музичного мистецтва. Вокальні колективи малого складу популярні та поширені як у середовищі професійних виконавців, так і на аматорській сцені. Залучення до ансамблевого співу сприяє підвищенню рівня культури майбутніх викладачів музичного мистецтва. Творча діяльність у вокальному колективі є не лише специфічною формою пізнання світу, а й сприяє вихованню та розвитку культури її учасників.

У настановах розкрито питання щодо особливостей дитячого та юнацького ансамблевого вокального виконавства як одного з видів музичної діяльності та складової музичного мистецтва, зокрема ролі сучасної репертуарної концепції керівника вокального ансамблю і вирішення ряду завдань, пов'язаних з її розробкою та практичним втіленням.

Методичні настанови «Робота над ансамблевим виконавством на пісенному репертуарі українських авторів» забезпечать розширення можливостей здобувачів освіти у вивченні пісенного матеріалу сучасних українських авторів шляхом реалізації наданих методичних порад до розучування та виконання програмового пісенного репертуару, в тому числі

програмних творів для уроків музичного мистецтва у ЗЗСО; привернуть увагу майбутніх фахівців до кращих зразків скарбниці української естрадної музики; стануть методичним підґрунтям у освітньому процесі та виробничій практиці у ЗЗСО.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонюк В. Г. Вокальна педагогіка (сольний спів) : підручник. Київ : Віпол, 2007. 174 с.

2. Бриліна В. Л., Л. М. Ставінська. Вокальна професійна підготовка вчителя музики : метод. посібник. Вінниця : Нова книга, 2013. 95 с.

3. Василенко Л. М. Підготовка студентів музично-педагогічних факультетів до професійно-педагогічної діяльності в контексті їх вокально-методичного навчання. *Соціалізація особистості* : зб. наук. праць. Київ, 2007. Т. 14. С. 136–142.

4. Гайдамака О. В. Вивчення мистецтва в основній і старшій школі у 2018/2019 навчальному році. *Мистецтво і освіта*. 2018. № 2. С. 27–29.

5. Данильченко Л. Т., Воскобойнікова О. Г. Естрадно-пісенний матеріал для вокальних ансамблів у авторському аранжуванні : посібник. Харків, 2016. 200 с.

6. Дмитриев Д. Б. Основы вокальной методики : учебник. Москва : Музыка, 2007. 368 с.

7. Лісовий В. А. Магістерський рівень вищої освіти як основа професійного розвитку майбутніх фахівців музичного мистецтва. *Мистецтво і освіта*. 2018. № 1(87). С. 6–9.

8. Пономарьова Г. Ф. Виховання майбутнього педагога: теорія і практика : монографія. Харків : Ранок, 2014. 547 с.

9. Прохорова Л. В. Українська естрадна вокальна школа : навч. посібник. Вінниця : Нова книга, 2006. 384 с.

10. Юцевич Ю. Є. Теорія і методика формування та розвитку співацького голосу : навч.-метод. посібник / М-во освіти і науки України. Київ, 1998. 159 с.

11. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 №2145-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>. (дата звернення 09.09.2020 р.)

12. Про Вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>. (дата звернення 09.09.2020 р.).

13. Про національну стратегію розвитку освіти в Україні до 2021 р. : Указ Президента України від 25.06.2013 р. 344/2013. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>. (дата звернення 09.09.2020 р.).

14. Концепція гуманітарного розвитку до 2020 року : Проект. URL : http://kntu.net.ua/kaf_design/content/download/56304/330804/pdf. (дата звернення 09.09.2020 р.).

15. Концепція національно-патріотичного виховання до 2020 року від 27.10.2009 № 3754/981/538/49. URL :

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019>. (дата звернення 09.09.2020 р.).

Допоміжна

1. Довгань О. В. Сучасний науковий підхід до вокально-педагогічної діяльності. *Вісник Чернігівського державного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка* : зб. наук. праць. Чернігів, 2009. С. 216-220.

2. Дубовська О. Л. Розвиток і зміцнення дихальної системи як складової роботи над вокалом : метод. рекомендації. Харків : ХГПА, 2012. 24 с.

3. Падалка Г. Н. Педагогіка мистецтва. Київ : Освіта України, 2008. 272 с.

4. Панченко Г. П. Розвиток творчих здібностей студентів у процесі вокальної підготовки : метод. рекоменд. для студ., магістрів за фахом «Вокал». Мелітополь : МДПУ, 2007. 32 с.

5. Пономарьова Г. Ф. Виховання майбутнього педагога: теорія і практика : моногр. Харків : ТОВ «Ранок», 2014. 547 с.

6. Прохорова Л. В. Українська естрадна вокальна школа : навч. посіб. Вінниця : Нова книга, 2006. 384 с.

7. Соболева О. Д. Удосконалення вокальної підготовки фахівців мистецьких дисциплін : метод. розробка. – Харків : ХГПА, 2011. 32 с.

8. Соболева О. Д. Формування та розвиток співака-початківця : метод. рекомендації. Харків : ХГПА, 2011. 34 с.

Виробничо-практичне видання

**Робота над ансамблевим виконавством на пісенному
репертуарі українських авторів**

Методичні настанови
для здобувачів другого освітнього рівня «магістр»

Укладачі :

Цехмістро Ольга Валентинівна

Смольнікова Ніна Федорівна

Смородська Марина Миколаївна

Комп'ютерний макет: Цехмістро О. В.

Редактори: Булгакова В. А., Снедкова Л. А., Дорош Т. Л., Мальцева О. Г.